

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΜΑΘΗΣΕΙΣ

Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα ελληνικά σχολεία και ο προσανατολισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν δημιουργεί αναμφίβολα νέα δεδομένα στην εκπαίδευση και χαιρετίζεται από την εκπαιδευτική κοινότητα ως βήμα προσέγγισης του σχολείου προς τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως οι υπολογιστές και τα δίκτυα στο σχολείο μπορούν να αποτελέσουν (και ήδη από χρόνια σε άλλες χώρες αποτελούν) εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο με νέες δυνατότητες διδασκαλίας, μάθησης και επικοινωνίας απ' όλους, δυνατότητες τις οποίες πολύ δύσκολα έχουμε σε μαζική κλίμακα με τα κλασικά μέσα. Θα πρέπει επίσης να συμφωνήσουμε με την άποψη ότι σήμερα η πρόκληση της εκπαίδευσης είναι να ετοιμάσουμε πολίτες όχι απλά ικανούς να διαβάζουν, όχι απλά κατόχους συγκεκριμένων γνώσεων και ικανοτήτων (που οπωσδήποτε ποτέ δεν θα είναι πια αρκετές, ούτε σταθερές και αμετάβλητες σε όλη τους τη ζωή), αλλά ικανούς να μαθαίνουν επιλέγοντας τι θα μάθουν και τι πρέπει να διαβάσουν για να μάθουν. Με άλλα λόγια καλούμαστε να προετοιμάσουμε τους πολίτες της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Η πρόκληση είναι μεγάλη – όπως και οι κίνδυνοι. Δεν θα τους αναφέρω. Διαβεβαιώνοντας τον αναγνώστη ότι δεν ανήκω μεταξύ εκείνων που συνηθίζουν να βλέπουν με καχυποψία το μέλλον, θα διατυπώσω τον βασικό προβληματισμό μου: δεν είναι αναγκαίο, σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, να καλλιεργήσουμε στην ψυχή και στο πνεύμα των αυριανών πολιτών τις αντιστάσεις εκείνες, τα αντισώματα εκείνα που θα τους επιτρέψουν να μην παρασυρθούν από τη συχνά εκμαυλιστική γοητεία των νέων τεχνολογιών, να μη γίνουν απλοί “χρήστες” και “δέκτες”, να μη χαθούν μέσα στον κόσμο της πληροφορίας και τον καταγιισμό της εικόνας, αλλά να αναπτύξουν αυτόνομη πνευματική λειτουργία, κριτική και συναισθηματική ικανότητα και επάρκεια, να διαμορφωθούν σε σκεπτόμενους ανθρώπους, σε άρτιες προσωπικότητες; Το ερώτημα πιστεύω πως είναι ρητορικό και ισοδυναμεί με καταφατική απάντηση. Το συνακόλουθο ερώτημα αφορά στους τρόπους και στα μέσα με τα οποία είναι εφικτό να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος. Η απάντηση δεν είναι ούτε απλή ούτε εύκολη και αναμφίβολα σ' αυτό το πεδίο πρέπει να επικεντρωθεί σε μεγάλο βαθμό η εκπαιδευτική έρευνα και να εστιαστεί το ενδιαφέρον του εκπαιδευτικού κόσμου.

Σ' αυτή την αναζήτηση και τον προβληματισμό δεν θα πρέπει να παραγνωρίσουμε πως κύρια πηγή απ' την οποία αντλούμε την ουσία και το νόημα της ανθρωπιστικής κοσμοθεωρίας - της μόνης που μπορεί να διαφυλάξει και να αναδείξει τον Άνθρωπο μέσα στον άνθρωπο - είναι τα κλασικά γράμματα. Σήμερα - σε μια ιστορική περίοδο που κυριαρχεί η ιδεολογία της οικονομίας, που η αξία των ανθρωπιστικών σπουδών παγκόσμια αμφισβητείται μέσα σ' ένα κλίμα στυγνής χρησιμοθηρίας, που η επαγγελματική εκπαίδευση συχνά αντικαθιστά τόσο στα εκπαιδευτικά προγράμματα όσο και στις συνειδήσεις των ανθρώπων την ουσιαστική και ολόπλευρη καλλιέργεια - η σπουδή των κλασικών γραμμάτων συνδέεται με το μορφωτικό / παιδαγωγικό αίτημα, που καθιέρωσε ανέκαθεν την ανθρωπιστική μόρφωση ως πεμπτούσια της αποκαλούμενης γενικής παιδείας. Σ' αυτό το αίτημα δεν υποκρύπτεται καμία αιχμή και κανένας ανταγωνισμός κατά των επαγγελματικών μαθήσεων και της τεχνικής εκπαίδευσης, η οποία κατά γενική παραδοχή πρέπει να αναπτυχθεί και να προσεχθεί ιδιαίτερα. Κανείς σήμερα δεν ευαγγελίζεται το μονοπώλιο των κλασικών σπουδών, αλλά και κανείς δε σταμάτησε να είναι θιασώτης της ελληνικής παιδείας ως

θεμελιώδους μορφής αγωγής πολιτών - ανθρώπων "επισταμένων άρχειν τε και άρχεσθαι μετά δίκης", σκεπτόμενων πολιτών που προσβλέπουν σ' ένα καλύτερο κόσμο.

Δεν πρέπει να λησμονούμε εξάλλου πως η Ελλάδα και ο πολιτισμός της, στην υπερχρονική του επιβίωση, αναγνωρίζεται ως θεμέλιο της ευρωπαϊκής ζωής. Η αρχή της ευρωπαϊκής ελληνοκεντρικότητας έχει χαρακτήρα δυναμικό, επιβάλλοντας ένα διαρκή πολιτιστικό διάλογο των σύγχρονων Ευρωπαίων – επομένως και των Ελλήνων – με τα κλασικά γράμματα, διάλογο απαραίτητο για τη βελτίωση των όρων της σύγχρονης ζωής. Ο ευρωπαίος στοχαστής Τσβετάν Τόντοροφ σε παλαιότερη συνέντευξή του επισημαίνει: “Όσοι πιστεύουν πως οι άνθρωποι χρειάζονται μόνο περισσότερα πλούτη για να ζήσουν καλύτερα, κάνουν λάθος. Είμαστε όντα που έχουν ανάγκη την υπέρβαση. Αν δεν τη βρούμε, θεωρούμε πως η ζωή μας δεν έχει κανένα νόημα, ότι είναι μάταιη και άδεια. Ο καθένας μπορεί να περάσει μια φάση κατά την οποία θα ήθελε να αποκτήσει περισσότερα υλικά αγαθά. Δεν είναι όμως αυτό που κυριαρχεί στην ιστορία της ανθρωπότητας. Όλοι χρειαζόμαστε κάτι περισσότερο από την οικονομία”.

Καθημερινά γινόμαστε μάρτυρες εκκλήσεων θρησκευτικών, πνευματικών και πολιτικών ηγετών, οι οποίοι επικαλούνται τις “ ανθρωπιστικές αρχές” προκειμένου να ζητήσουν κατάπαυση των πυρηνικών δοκιμών ή αχρήστευση των πυρηνικών όπλων ή απαγόρευση του βιολογικού ή χημικού πολέμου. Το σύγχρονο αίτημα είναι αναμφίβολα ο εξανθρωπισμός της τεχνικής και της επιστήμης, η στροφή της προς την εξυπηρέτηση και ανύψωση του ανθρώπου και του ανθρώπινου πολιτισμού. Αναμφίβολα η στροφή της εκπαίδευσης στη χρήση των νέων τεχνολογιών πρέπει να συνδυαστεί με μια ουσιαστική αναβάθμιση του ρόλου των ανθρωπιστικών μαθήσεων στα σχολεία μας.